

เทศน์เช้า วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เมื่อวานมีคนมาหา ลูกโดนเขาหลอกไปทำความผิดใจ โดนเขาหลอกเห็นใหม่ สังคมใช้
ความไม่รู้เท่าเป็นประโยชน์กับเขาเนะ โลกเขาหลอกกัน สังคมเขาไปหลอกกันอย่างนั้น แล้วเวลา
ของเรา เราดูสิ ว่าในสังคมของพระ ถ้าเราไม่รู้เท่า ความไม่รู้เท่ามันคืออะไร? ความไม่รู้เท่าคือ
อวิชาใจ ทั้งๆ ที่เรารู้เนะ เรารู้ของเรา เรารู้ทางวิชาการของเรา แต่เราไม่รู้เล่ห์เหลี่ยมของคน
หรือ เล่ห์เหลี่ยมของคนนะพลิกเพลงหลายชั้นหลายซ้อนมาก นี่โลก ขนาดโลกเป็นอย่างนั้น นี่
เราเห็นกันนะว่าข้างนอกเขาหลอกกัน แต่เราไม่รู้เลยว่าตัวเราเองหลอกเราเองด้วย

อวิชาคือความไม่รู้ พระพุทธเจ้าบอกว่าอวิชาคือความไม่รู้ในหัวใจเรา ความเห็นใน
หัวใจเรามันหลอกเรา มันหลอกเราว่าสรรพสิ่งนี้มันยังเป็นของเราตลอดไป เห็นใหม่ มันยึดมันถือ
มันในชีวิตใจ ชีวิตนี้เกิดมามีบุญกุศลมากนะ ถ้าเราไม่มีบุญกุศลเราไม่เกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์นี่องค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “เป็นอริยทรัพย์” นี่ทรัพย์นะ ทรัพย์อันประเสริฐ

อริยทรัพย์ ทรัพย์ของมนุษย์ เพราะเราเป็นมนุษย์ขึ้นมา เราทำมาหากินของเรา เราเหนื่อย
เรายากของเราขึ้นมา สมบัตินั้นเป็นของเราเนะ สมบัติในธนาคาร สมบัติของต่างๆ เป็นของเรา
หมดเลย แต่สิ่งนี้มันเป็นสมบัติ สมบัติเพราะอะไร? เพราะเราต้องใช้จ่ายไปมันก็คือการพลัดพราก
อันหนึ่งแล้ว แล้วถึงที่สุดแล้วเนะ ถ้าเราไม่พลัดพรากจากเขา เขาก็ต้องพลัดพรากจากเรา เห็นใหม่
เราใช้จ่ายไปนี่มันพลัดพรากจากเราไป เราโดนเขาลักขโมยก็เหมือนกับมันก็พลัดพรากจากเราไป
ถึงที่สุดแล้วเนะเราก็ต้องพลัดพรากจากเขา

การพลัดพรากนี่มันเป็นเรื่องธรรมดา แต่เราไม่เห็นเป็นธรรมดา เราจะยึดมันถือมันเอาไว้
เห็นใหม่ มันหลอกเราอย่างไร? ความไม่รู้เท่าของเรา ถ้าความรู้เท่าของเราเนะ สิ่งนี้เป็นประโยชน์
เพราะสิ่งนี้เป็นปัจจัยเครื่องอาศัย สมบัตินี้เป็นปัจจัยเครื่องอาศัยนะ เทวดามาถามองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าใจ “พระอินทร์มีไหม? เทวดามีไหม?”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “อย่าถามเลยเรื่องว่ามีหรือไม่มี เหตุที่ทำให้เกิดให้มี
ยังมีเลย”

เหตุที่เกิดยังรู้จักเลย รู้จักเหตุที่เกิดใหม่? อย่างเช่น เราจะหุงหาอาหารกิน เราต้องมีข้าวสาร
ไซ้ใหม่ เราต้องมีน้ำไซ้ใหม่ เราต้องมีหม้อไซ้ใหม่ เราถึงหามาได้ เห็นไหม เหตุในการประกอบ
ขึ้นมาเป็นอาหารเรายังรู้เลย ทำไมข้าวสุกข้าวสารจะไม่รู้จัก? สำหรับอาหารที่มันวางอยู่ตรงหน้าเรา
มันมาจากไหน? เราหามาอะไร

นี่ก็เหมือนกัน เหตุให้เกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหม ทำไมจะไม่รู้ สิ่งที่เสียสละเป็น
สาธุการณะสมบัติ คุณิ แผล่งน้ำ ที่สาธุการณะสมบัติ เรือนริมทาง เห็นไหม คุณประเพณีของชาวพุทธ
เราสิ เขาจะตั้งโถงน้ำไว้หน้าบ้าน เพื่อเขาต้องการให้คนหิวคนกระหายเขาได้ดื่มนะ แต่โลกเดียวนี่
ไปไม่ได้ซะ เขาไปตั้งอย่างนั้นผู้ที่เขาทำธุรกิจการค้าเขาจะมาทาบให้แตกเลย เพราะอะไร? เพราะ
คนถ้าเขาหิวกระหายให้เขาไปซื้อเอาสิ ไปซื้อเอา เขามีร้านค้าของเขา เห็นไหม นี่โลกธุรกิจเป็น
อย่างนั้น

แต่ถ้าโลกของธรรมะ ธรรมคือความเสียสละ คือการให้ใจ เห็นไหม ให้สมบัติเป็น
สาธุการณะ เราให้สมบัติสาธุการณะนะ เขาได้ประโยชน์จากเรา พอเราไปเกิดเป็นเทวดา อินทร์
พรหมนี่ เพราะเราได้เสียสละให้เขา เรามีบริษัทบริวารไง เป็นเทวดาขึ้นมายังมีบริษัทบริวารอีกนะ
เป็นเทวดาเหมือนกันแต่เป็นเทวดาโดยเฉพาะตนก็มี สิ่งนี้มันเป็นเรื่องของโลก เป็นวิญญูชะ

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนลึกกว่านั้นไปอีก ลึกกว่านั้นนะ สิ่งที่เราเห็น คุณิ การ
เสียสละของเรา เรายังเสียสละกันแทบไม่ได้เลย เพราะอะไร? สิ่งนี้เป็นของเรา แต่ถ้าเราพอใจ เรา
เคยทุกข์เคยยากมา มีคนช่วยเหลือเจือจานเรามา พอเรามีฐานะขึ้นมาเราก็อยากเจือจานคนต่อไป
เราอยากให้ออกาสคนต่างๆ ไป เห็นไหม นี่คือโอกาสในการยื่นในสังคมนะ

แล้วโอกาสในการยื่นในวิญญูชะละ วิญญูชะ เห็นไหม เพราะจิตนี้มันเกิดมันตาย ถ้ามันมีกุศล
ไป มันก็เกิดในที่ดี มันมีที่ยืนในที่ดีของเขา ถ้ายื่นในที่ดี เราอาศัยเอาความดีผ่านพ้นไปๆ ถ้าอาศัย
ความดีนะ ถ้าความดี คุณิ คนเราติดดีและติดชั่ว ติดดีนี่แก้ยากมากเลย เพราะติดดีมันว่าเป็นความดี
นี่อวิชชา ความไม่รู้ใจ คุณิ ความไม่รู้โลกเขาหลอกกัน ก็อาศัยความไม่รู้เท่าของเราหนีหลอกเรา

ในทางศาสนาก็เหมือนกัน เราไม่รู้หรือกว่าสิ่งที่เราเข้าไปนี่เพราะเราไม่รู้เรื่องศาสนา แล้วเรื่องศาสนา ที่เขาไปหาศาสนาเขาก็ให้เสียสละ เสียสละอะไรล่ะ? เสียสละนี้ ข้างนอกเป็นการเสียสละออกเพื่อการแสดงน้ำใจเท่านั้นเอง การเสียสละจากทานนี้มันการเสียสละออกของน้ำใจ คุณติ เราไม่ต้องเสียสละเลย เราเป็นคนที่น่าใจดี เห็นไหม เราจะหลีกเลี่ยงให้คนอื่น เราจะอาศัยอำนวยความสะดวกให้คนอื่น

คุณติ เวลาคนเราอำนวยความสะดวก นั้นนะอันนั้นก็มีคุณประโยชน์นะ เพราะเราออกมาจากน้ำใจ ค่าน้ำใจสำคัญมากนะ บุญกุศลออกมาจากค่าน้ำใจ ถ้าน้ำใจมันดีนะ การเสียสละอย่างนั้นเสียสละออกมาด้วยความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ถ้าม่าน้ำใจมันไม่ดี คุณติ คุณที่เราไม่รู้เท่าเท่าเขาเนี่ย เขามา เขาเอามาเสียสละกับเรา นี่เสียสละจากภายนอก แต่หัวใจเขาคิดอะไรกับเรารู้ไหม เขาหวังประโยชน์อะไรจากเราหมาศาลเลย อันนี้บุญอย่างนี้มันไม่สะอาดบริสุทธิ์

ปฏิบัติหาค ผู้ให้ให้ด้วยความบริสุทธิ์ เห็นไหม การที่เราหาทรัพย์หาสมบัติมานี้มันก็ทุกข์เป็นงานเป็นการของเราแล้ว ได้มาจากความบริสุทธิ์ ขณะจะให้เราให้ด้วยความบริสุทธิ์ ให้แล้วเรามีความพอใจ นี่ปฏิบัติหาค ผู้ให้ ผู้รับ เห็นไหม ผู้รับเป็นเนื่อนาบุญของโลก เนื่อนาบุญที่บริสุทธิ์รับมาแล้วนี่เจืองานสังคัม เจืองานหมุ่คณะ เจืองานนะ เพราะอะไร? เพราะสิ่งนี้ถ้ามันน้อยสั้นโดยคุณติ เวลาพระเราเนื่อคนนอนผ่อนอาหารเพื่ออะไร? ก็เพื่อจะไม่ให้ธาตุขันธ์ เห็นไหม เรากินมาก เราใช้มาก ร่างกาย คุณติ เราไปหาหม้อหาอะไรรักษากันเพราะอะไร? เพราะเราดำรงชีวิตของเราด้วยความอยากของเรา แต่เราดำรงชีวิตด้วยความสันโดษของเรา ความพอใจของเรา ความรู้เท่าของเรา ร่างกายของเราจะไม่เป็นโรคเป็นภัย

เวลาภาวนาก็เหมือนกัน ถ้าอาหารเราพอสมควร เวลานั้นภาวนาก็ไม่โง่งง เราจะเอาสมบัติที่ดีกว่านั้นนะ เราไม่ได้เอาสมบัติที่ปัจจัยเครื่องอาศัย ที่อาศัยที่ว่าเขาเสียสละมานี้ เสียสละมาอาศัยแก่คนที่เขาขาดแคลน แต่เราขาดแคลนธรรมะ เราขาดแคลนความสุขในหัวใจ ถ้าเราขาดแคลนอย่างนั้น เอาสมบัติหยาบๆ อย่างนี้มาเหยียบย่ำสมบัติที่ละเอียดได้อย่างไร?

ถ้าเหยียบย่ำสมบัติดิณะ คนถ้ามีน้ำใจขึ้นมา ค่าน้ำใจมันสำคัญตรงนี้ไง สำคัญที่มันละเอียดเข้าไป มันเห็นประโยชน์อันละเอียดเข้ามา มันจะปล่อยวางอย่างนั้น อาศัยพอชั่วคราว สิ่งที่เหลือเจืองานกันต่อๆ ไปให้ทุกคนในสังคัมมีความร่มเย็นเป็นสุข เพราะเรามีค่าน้ำใจใจ นี่แผ่นดินธรรม

หัวใจมันเป็นธรรมขึ้นมาอะ แผ่นดินทอง ทรัพย์สมบัติมันก็เจือจางกันตลอดไป แผ่นดินทองแต่หัวใจมันไม่เป็นธรรม มันก็เบียดเบียนแย่งชิงกัน

สิ่งที่สำคัญคือหัวใจ ถ้าเราเอาหัวใจ คำว่า “หัวใจ” มันเป็นต้นของความคิด หัวใจนี่ภาวสวะภพมันเป็นความรู้สึก แล้วเวลาความคิดออกมามันออกมาจากความรู้สึกอันนั้น ถ้าความรู้สึกอันนั้นมันสะอาดบริสุทธิ์ ความคิดนั้นก็สะอาดบริสุทธิ์ นี่คำว่าหัวใจ ก็คือว่าเริ่มต้นของความคิดนะ มันไม่แย่งชิงมาตั้งแต่เราวางแผนจะล่อลวงเขา เราไม่ได้วางแผนจะทำร้ายใคร เราไม่ได้วางแผน เราเห็นแต่คุณประโยชน์ พ่อแม่เห็นคุณประโยชน์ของลูกนะ ลูกเล็กๆ นี่เรารัก เราปกป้องรักษาเขาเพื่ออะไร? เพื่อให้เขาเติบโตขึ้นมา เพราะอะไร? เพราะพ่อแม่เขาผ่านโลกสังกมมา

ธรรมก็เหมือนกัน ครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติมาในหัวใจ เวลามันต่อสู้มา เพราะอะไร? เพราะอดนอนผ่อนอาหารนี้ มันต้องอดนอนผ่อนอาหารนะ ถ้าไม่อดนอนผ่อนอาหาร เหมือนกับเราเป็นนักกีฬา มันไม่ได้ฝึกซ้อมเลยแล้วจะให้ลงไปแข่งขันได้อย่างไร นี่ก็เหมือนกัน ถ้าง่วงไปแข่งขันมันก็มีแต่แพ้ พอแข่งขันแล้วแพ้จิตใจมันก็ท้อถอยใช่ไหม นักกีฬาถ้ามันแข่งขันมีแต่แพ้กับแพ้ คอมันตก ไม่มีกำลังใจสู้กับคู่ต่อสู้ของเขา ถ้านักกีฬาลงไปมีแข่งขันแพ้บ้างชนะบ้างขึ้นมา มันก็มีกำลังใจต่อสู้กับเขา ปฏิบัติขึ้นไปแล้วนี่มันมีผลประโยชน์ มันก็ให้เห็นผล

ในการปฏิบัติมันก็เหมือนกัน ถ้าเรามีความสงบร่มเย็นบ้าง เรามีปัญญาได้ใคร่ครวญให้มันปล่อยวางบ้าง มันลงไปแข่งขันแล้วมันก็จะมีความตั้งใจขึ้นมาต่อสู้ แล้วการแข่งขันนี้มาจากไหน? ก็มาจากการซ้อม จากความขยันหมั่นเพียร ความขยันหมั่นเพียรมาจากไหนล่ะ? ความขยันหมั่นเพียรก็มาจากการปฏิบัติ แล้วการปฏิบัติมาจากไหนล่ะ?

คูลี นักกีฬาเขายังต้องมีอาหารของเขาเลย อาหารที่ควรจะกินและอาหารที่ไม่ควรกิน อาหารที่ควรกิน กินเข้าไปแล้วมันไม่ให้พลังงานแก่ร่างกาย กินแล้วไม่มีประโยชน์ เห็นไหม นักกีฬาเขาต้องมีโภชนาการของเขาเนะ เรานักปฏิบัติยิ่งกว่านักกีฬานะ เพราะเราจะชำระกิเลส แล้วเราจะมานอนจมอยู่กับปัจจัยเครื่องอาศัยอย่างนี้มันเป็นไปได้หรือ? มันถึงต้องอดนอนผ่อนอาหาร ไม่ใช่เป็นการอวดดีถือดีมถนุโยคทรมาณตนให้เสียเปล่าหรือ? มันเป็นการทรมาณกิเลส

การทรมาณที่ว่าสิ่งที่ร่างกายมันมีกำลังเกินไปแล้วนั่งมันโง่งง นั่งไปมันไม่เป็นประโยชน์ เห็นไหม ความสุขอันละเอียดเราต้องแสวงหาสิ่งนั้น แล้วมันมาจากไหนล่ะ ถ้าเราไปทำในสังคมที่เขาไม่รู้ ต่างคนต่างไม่รู้เนะ โอ๊ย! การเห็นอาหารเป็นโทษ การเห็นสิ่งปัจจัยเป็นโทษ

อย่างนี้มันไม่ใช่เป็นธรรมชาติหรือ ธรรมชาติต้องมีแต่ความสุขสบายของเขา ความสุขสบาย เห็นใหม่ นี่มันไม่รู้เท่าหรือ

ถ้าคนไม่เคยทำอะไรจะไม่รู้เท่า จะไม่เห็นว่าจะอะไรเป็นโทษและอะไรเป็นคุณ มันเป็นคนมันก็มีโทษในตัวเอง ถ้ามันเป็นคุณเราก็อาศัยคุณเฉพาะการดำรงชีวิตเท่านั้น ไม่ให้มันมีพลังงานที่เหลือใช้จากร่างกายที่ต้องใช้สอยแล้วมากดดวงหัวใจของเรา ถ้าไม่กดดวงหัวใจของเรา หัวใจเราก็มีโอกาสได้เปิดกว้างขึ้นมา นี่ผู้ที่ผ่านมา ผู้ที่เดินมา ครูบาอาจารย์ของเราที่เป็นนี้ไม่เป็นอวิชา รู้ตามความเป็นจริง

คูสิ ลูกเราทำมาหากินทุกข้ใหม่? ทุกข้ทั้งนั้นแหละ นี่ก็ปฏิบัติทุกข้ใหม่? อดอาหารหิวใหม่? หิว มันเป็นเรื่องธรรมดา มันไม่ใช่ว่ามันจะมีความสุขหรือ มันเป็นความหิว แต่! แต่เราต้องการผลประโยชน์ที่มากกว่านั้น มันเป็นวิธีการที่เราจะเข้าไปหาธรรมชาติ ถ้าเป็นวิธีการ เราปฏิเสธวิธีการเสียก่อน เราไปทำลายวิธีการเสียก่อน แล้ววิธีการของเรามันไม่เข้าไปหาข้างในหัวใจ แล้วมันจะเข้าไปหาธรรมชาติได้อย่างไรละ

เราปฏิเสธวิธีการ วิธีการกับเป้าหมายมันต่างกันนะ วิธีการเข้าไปหา วิธีการในการคัดแปลงตน วิธีการเอาชนะตน เอาชนะตน ธรรมะมันเกิดขึ้น ถ้าเราแพ้ตนเองมันฟังชาน มันแพ้ตนเองอยู่แล้วมันจะเอาวิธีการ มันจะเข้าไปหาเป้าหมายได้อย่างไร นี่มันวิธีการ แล้วเราปฏิเสธวิธีการ เราบอกรูปวิธีการเป็นอรรถกถาตามโยค ก็จะให้คนนอนกันอยู่เฉยๆ จะให้คนนั่งกันแบบทอดหุ่ยเลย แล้วบอกว่านี่เป็นธรรมะๆ ...อย่างนั้นไม่ใช่หรือ นี่อวิชา นี่ไม่รู้เท่า คนไม่รู้เท่านี้ ธรรมะเราปฏิบัติกันอย่างนั้นนะ ปฏิบัติกันพอกพูน พอกพูนแล้วเราไปทำกันสักแต่ว่า ไปทำกันเป็นพิธีเท่านั้นละ แล้วว่าจะเป็นธรรมๆ แล้วมันเข้าถึงผลกันใหม่ละ ในเมื่อศาสนานี้มีจริงนะ

คูสิ คุณเวลาเราเจ็บไข้ได้ป่วยแล้วเรารักษาจริงๆ ให้หมอรักษาจริงๆ เราจะได้หายจากเจ็บไข้ได้ป่วย ใอันนี้กว่ารักษา คิดว่ารักษาแต่ไม่ได้รักษา ก็คิดว่าเดินผ่านโรงพยาบาลไปเฉยๆ ว่านี่ผ่านโรงพยาบาลมาแล้ว ผ่านออกมาไข้อย่างเต็มตัวอยู่นะ นี่ปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติโดยพิธีกรรมมันเป็นอย่างนั้น ถ้าปฏิบัติจริงๆ พอลงทุนลงแรง เวลาหมอรักษาดีดยาก็เจ็บ ผ่าตัดก็เจ็บ เห็นใหม่ คนเรามีความรู้สักอย่างไร ให้เขาเอาเม็ดกรีดลงไปในร่างกายของเราเลยมันเจ็บไหม? มันก็เจ็บ เจ็บแล้วมันทำอะไร? มันก็หาย มันรักษาโรคภัยไข้เจ็บ

นี่ก็เหมือนกัน ปฏิบัติขึ้นมานี้อัตตกลิมทานุโยค โนนก็ทำไม่ได้ นี่ก็ทำไม่ได้ จะทำอะไรไม่ได้เลยหรือ จะไม่รักษากันเลยหรือ จะปล่อยกันอยู่อย่างนั้นใช่ไหม? จะหมักหมมกันไว้อย่างนั้นใช่ไหม? มันไม่ใช่หรือก นี่ไง แต่ถ้าคนรู้จริง หมอรู้จริงก็ผ่าตัดได้นะ ถ้าเราไม่รู้จริง คุณก็เรกรีดลงไปนี่มีแต่เชื้อโรค เราทำอะไรมีแต่เชื้อโรค

ความเป็นจริงอันนั้นนี่ผู้นำ ผู้นำสำคัญ สำคัญเพราะได้ผ่านมาจริงๆ ผ่านมาจริงมันจะรู้จักวิธีการจริงๆ ถ้าไม่ผ่านมาจริงๆ รู้วิธีการไม่จริงเพราะอะไร? เพราะมันเป็นตำรา ศึกษาขนาดไหนแต่ถ้าไม่มีฝึกงาน ไม่ได้ทำงานให้เป็น ทำงานไม่เป็นหรือ

ถ้าในการหลอกลวงกันทางโลก น่าสงสารมาก หลอกลวงกันในทางโลกนะ นี่ชีวิตทั้งชีวิตเลย ประวัติก็เสียไปเลย แต่จะมีบุญกุศลอย่างไรเราก็จะแก้ไขของเราไป โลกเป็นอย่างนั้น เราทำบุญกุศล บุญกุศลมันเป็นเพียงแต่ว่าเป็นโอกาสให้เราเจอคนดีและเจอคนไม่ดี ให้เราได้ถูกคิดใจ แต่เมื่อทำบุญกุศลแล้วนี่จะไปกลับให้สังคมเป็นดีทั้งหมด สังคมถ้ามันดีขึ้นมา คนดีขึ้นมาสังคมมันก็ต้องดีขึ้นมา สังคมมันเป็นอย่างนั้น

เหรียญมีสองด้านตลอดไป ไม่มีจะเอาดีได้หมด เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ รื้อสัตว์ขนสัตว์ ขนาดที่ท้อใจเลยนะ จะไปสอนใครได้ เพราะอะไร? เพราะมันละเอียดลึกกลับจนกว่าจะสอนใครได้ แต่มันจะสอนคนที่มิเชาวน์ปัญญา คนที่มีบุญกุศลที่ตั้งใจมา คนที่ตั้งใจมา มันมีโอกาสแสวงหาของมัน แล้วได้ทำอย่างนี้เข้าไปมันสะเทือนหัวใจ แล้วมันจะพอใจอันนั้นไง ถ้าพอใจอันนั้น นั่นนะบุญแค่นั้นเอง เราจะได้กันเฉพาะนี้ วัวใครเข้าคอกเขา ถ้าเขามีความสนใจอย่างนั้น เขามีความคิดอย่างนั้น เข้าคอกของเขาอย่างนั้น ถ้าความคิดของเราที่ดี ชาติของเราที่ดี เห็นไหม นี่เข้ากันโดยธาตุ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ลูกศิษย์พระสารีบุตร ๕๐๐ เป็นปัญญาหมดเลย ลูกศิษย์ของพระโมคคัลลานะ ๕๐๐ นี้มีฤทธิ์หมดเลย เพราะเข้าโดยธาตุ มันพอใจมันเข้าโดยธาตุนะ ลูกศิษย์ของเทวทัตลามกหมดเลย ลามกมันเข้ากับลามก มันพอใจมันเห็นเป็นดีไปหมดเลย นี่วาสนา บุญไปแก้ตรงนี้ แต่ในสังคมมันเป็นสภาวะแบบนั้น บุญแก้คือให้เรามีเชาวน์ปัญญา ให้เรามีหลักมีเกณฑ์ของเราแล้วเรารักษาของเราขึ้นมาได้ นี่คือการบุญกุศล

แล้วถ้าปฏิบัติบูชา ปฏิบัติของเราเข้าไป ถ้าเราเห็นเข้าไป เราเป็นโง่ชนะ นักกีฬาแพ้แพ้ชนะนี้เห็นแววตั้งแต่ทีแรกเลย ลงไปคราวนี้แพ้หรือชนะ ถ้าแพ้ชนะนี้เพราะโง่เคยผ่าน

ประสบการณ์มา โക്ഷีเป็นคนวางแผนวิธีการมา นี่ครูบาอาจารย์เป็นโक्षี ถ้านักกีฬาเราผ่านมาแล้ว
เราจะเข้าใจอย่างนี้ นี่ร่มโพธิ์ร่มไทร นกกาอาศัย

ร่มโพธิ์ร่มไทรนะ เราจะเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร “อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”
แล้วตนจะเป็นที่พึ่งของสังคมของโลก ต่างคนต่างประพฤติปฏิบัติ ต่างคนต่างมาเพื่อเรา ให้รู้
เท่าตัวเราเองก่อน ความจริงในหัวใจนี้ แล้วเราจะไม่เป็นเหยื่อของโลก แล้วเราจะไม่ต้องไปให้ใคร
เขามาหลอกลวงเรา เอวัง